

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ» Τομέας Νέων Ελληνικών

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ

Στοιχεία Θεωρίας

ΘΕΜΑ

Περιληπτική Απόδοση Κειμένων
(Διαδικαστικό Μοντέλο - Φθίνουσα Καθοδήγηση)

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Γιάννης Ι. Πασσάς

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

2 διδακτικές ώρες

ΑΣΚΗΣΗ

Να αποδοθεί περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 100 έως 120 λέξεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Η φιλία]

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο οικεία μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης· να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του· να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα· να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερές κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κτλ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κτλ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μian απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα ωφέλεια (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο -η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη αξία μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτήμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται· οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελευθέρα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Παπανούτσος, Ε.Π. (2008). *Πρακτική Φιλοσοφία*, σσ. 111-121. Αθήνα: Εκδόσεις Νόηση.

ΠΡΟΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

(περίπου 10')

1η Φάση: Προαναγνωστική

Παρατηρήστε προσεκτικά για ένα περίπου λεπτό το κείμενο, εστιάζοντας στην αναζήτηση πληροφοριών για την αυθεντικοποίησή του (κειμενικό είδος, θέμα, πομπός, δέκτης, περίσταση επικοινωνίας, σκοπός). Καταγράψτε τις υποθέσεις σας στον πίνακα που ακολουθεί.

ΠΡΟΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΦΑΣΗ

2η Φάση: Αναγνωστική

1. Ξεκινήστε μία συνεχή ανάγνωση του κειμένου.
2. Στο τέλος της ανάγνωσης κάθε παραγράφου σταματήστε και αναρωτηθείτε: «Βγάζει νόημα αυτό που διαβάζω; Μπορώ να το ξαναπώ με δικά μου λόγια, εστιάζοντας στις βασικές του λεπτομέρειες; Κατανοώ τη νοηματική σχέση όσων διαβάζω με τα προηγούμενα;».
3. Αν οι απαντήσεις είναι θετικές, συνεχίστε την ανάγνωση. Αν όχι, τότε προχωρήστε στο στάδιο 4.
4. Αναρωτηθείτε: σε ποιο σημείο χάσατε τον ειρμό των σκέψεων του συγγραφέα;
5. Επιστρέψτε στο σημείο αυτό και προσπαθήστε να ανακαλύψετε την αιτία του προβλήματος και να το επιδιορθώσετε. Αναρωτηθείτε:
 - «Έχω άγνωστες λέξεις / φράσεις;» → Διαβάζω ολόκληρο το απόσπασμα και προσπαθώ από τα συμφραζόμενα να κατανοήσω το νόημά τους και να τις αντικαταστήσω με άλλες που να φαίνονται ταιριαστές. Ελέγχω ξανά το νόημα.

- «Έχασα τη συγκέντρωσή μου;» → Διαβάζω ξανά το απόσπασμα με μεγαλύτερη προσοχή.
 - «Διάβασα το συγκεκριμένο απόσπασμα πολύ βιαστικά;» → Διαβάζω ξανά το απόσπασμα πιο αργά και προσεκτικά.
 - «Δεν κατανοώ τη νοηματική σχέση όσων μόλις διάβασα με προηγούμενα αποσπάσματα του κειμένου;» → Διαβάζω ξανά το προηγούμενο ή/και το επόμενο απόσπασμα και προσπαθώ να κατανοήσω τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα. Εντοπίζω τους κειμενικούς δείκτες (π.χ. διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις) που χρησιμοποιούνται από τον συγγραφέα ως μέσα εξασφάλισης της συνοχής και συνεκτικότητας του αποσπάσματος αυτού με τα προηγούμενα ή/και τα επόμενα.
 - «Δεν έχω αρκετές προηγούμενες γνώσεις για να κατανοήσω όσα διαβάζω;» → Προσπαθώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου τι σχετικό ξέρω για το θέμα ή να σκεφτώ παραδείγματα από τις προσωπικές μου εμπειρίες.
 - «Δεν κατανοώ το οργανωτικό πρότυπο του κειμένου που διαβάζω και επομένως δεν μπορώ να κάνω βάσιμες υποθέσεις για τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα;» → Προσπαθώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου παρόμοια κείμενα που έχω διαβάσει και τον τρόπο με τον οποίο ήταν οργανωμένα. Χρησιμοποιώ τις γνώσεις μου για την οργάνωση της παραγράφου (π.χ. δομικά μέρη, τρόποι ανάπτυξης, μέσα συνοχής). Κάνω υποθέσεις για το οργανωτικό πρότυπο (διάγραμμα) που πιθανόν είχε σχεδιάσει ο συγγραφέας στο προσυγγραφικό του στάδιο.
6. Ελέγξτε ξανά την κατανόηση.

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

(περίπου 30')

1η Φάση: Απλή Πύκνωση (20')

- Ξεκινήστε μία παλίνδρομη ανάγνωση.
- Διαβάστε κάθε παράγραφο του κειμένου χωριστά. Βασισμένοι στις σκέψεις που κάνατε στο προηγούμενο στάδιο, αποδομήστε καθεμιά στα επιμέρους θεματικά της κέντρα και σε αυτά υπογραμμίστε λέξεις - κλειδιά και κυκλώστε διαρθρωτικές λέξεις που τα συνδέουν.

- Για κάθε παράγραφο κρατήστε μία σημείωση σε συνεχή λόγο, με την οποία παρουσιάζεται σύντομα το περιεχόμενο των θεματικών κέντρων της, των βασικών πληροφοριών που περιέχονται σε αυτή.
- Στη φάση αυτή γράψτε, ταυτιζόμενος με τον συγγραφέα του αυθεντικού κειμένου (μην προσθέσετε μεταδιατυπώσεις).
- Προσπαθήστε να μην αντιγράψετε το αυθεντικό κείμενο και να μην ξεχάσετε να συνδέσω σωστά τα θεματικά κέντρα.
- Σε αυτή την εκδοχή της περίληψης μη θέσετε ως βασικό κριτήριο το όριο των λέξεων.

ΑΠΛΗ ΠΥΚΝΩΣΗ

2η Φάση: Πληροφοριακή Περίληψη (10')

- Καταγράψτε το νοηματικό κέντρο του κειμένου, που αποτελείται από τη βασική ιδέα της ανάπτυξης (κεντρική έννοια) και την κατευθυντήρια ιδέα του συγγραφέα (πρόθεση - ζητούμενα).

ΝΟΗΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	
Βασική ιδέα	
Κατευθυντήρια ιδέα	

- Δουλεύοντας πάνω στην απλή σας σύγκριση, γράψτε την πληροφοριακή περίληψη, διαφοροποιούμενοι αυτή τη φορά από τον συγγραφέα του αυθεντικού κειμένου.
- Προσθέστε στην αρχή της περίληψης (ως θεματική πρόταση) το νοηματικό κέντρο του κειμένου και πληροφορίες για την ταυτότητά του (συντάκτης - κειμενικό είδος).
- Προσθέστε επίσης τις αναγκαίες μεταδιατυπώσεις, κυρίως εκεί όπου ο συγγραφέας σχολιάζει ή μεταστρέφει τη συλλογιστική του πορεία (βλ. πίνακα γλωσσικών πράξεων που ακολουθεί).
- Κάντε αναδιατάξεις του περιεχομένου, αν τις κρίνετε απαραίτητες.

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- Αναφορά: αναφέρει, μνημονεύει, παραθέτει αυτολεξεί (ένα άλλο κείμενο), παρατηρεί, διαπιστώνει, λέει, σημειώνει, τονίζει, επισημαίνει, υπογραμμίζει, πραγματεύεται, αναλύει, αναπτύσσει, εξετάζει, συζητά, ασχολείται (με), αναφέρεται (σε), απαριθμεί, συμπληρώνει, προσθέτει κτλ.
- Ορισμός: ορίζει, προσδιορίζει, καθορίζει, ονομάζει, αποκαλεί, χαρακτηρίζει, αποσαφηνίζει, διευκρινίζει, επεξηγεί κτλ.
- Διαίρεση: διαιρεί, ταξινομεί κτλ.
- Σύγκριση - αντίθεση: συγκρίνει, αντιθέτει, αντιπαραθέτει, αντιπαραβάλλει κτλ.
- Επιχειρηματολογία: εξηγεί, αιτιολογεί, αναλύει, αναπτύσσει, αποδίδει (σε), δικαιολογεί, υπερασπίζεται, συνηγορεί, συμφωνεί (με), υπεραμύνεται, απολογείται, ανασκευάζει, απορρίπτει, αντικρούει, αντιτείνει, αποδεικνύει, τεκμηριώνει, επιχειρηματολογεί (υπέρ ή κατά)

ΜΕΤΑΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

(περίπου 5 λεπτά)

- Διαβάστε ξανά την πληροφοριακή περίληψη, προσπαθώντας να την αξιολογήσετε ως «τρίτο πρόσωπο», αναγνώστης δηλαδή που δεν ταυτίζεται ούτε με τον συγγραφέα του αυθεντικού κειμένου ούτε με τον συντάκτη της περίληψης. Αν κατανοείτε το περιεχόμενο της περίληψης, χωρίς να χρειάζεται να ανακαλέσετε πληροφορίες από το αυθεντικό κείμενο, τότε η περίληψή σας είναι ικανοποιητική ως προς το περιεχόμενο και τη δομή.
- Ελέγξτε την έκφραση της περίληψής σας και κάντε τις τελικές βελτιώσεις.
- Μπορείτε να αξιοποιήσετε τους δείκτες επιτυχίας που ακολουθούν.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- Πληρότητα: Προσδιόρισα με σαφήνεια το νοηματικό κέντρο του κειμένου; Εντόπισα όλα τα θεματικά κέντρα του κειμένου, αποκλείοντας τις δευτερεύουσες λεπτομέρειες;
- Πιστότητα: Απέδωσα με ακρίβεια το περιεχόμενο του νοηματικού και των θεματικών κέντρων;

ΜΟΡΦΗ

- Εκφραστική αυτονομία: Απέφυγα την επανάληψη αυτούσιων φράσεων του κειμένου με εύστοχες αναδιατυπώσεις;
- Ουδετερότητα: Χρησιμοποίησα πληροφοριακό ύφος, αποφεύγοντας την άσκηση κριτικής και σχολιασμού;
- Ορθή χρήση της γλώσσας: Τήρησα τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες, την ορθογραφία και τη στίξη; Είχε ο λόγος μου ακρίβεια, εκφραστικό πλούτο κτλ.

ΔΟΜΗ

- Συνοχή: Χρησιμοποίησα σωστά κειμενικούς δείκτες;
- Οργάνωση: Απέδωσα σωστά την αλληλουχία νοημάτων του αυθεντικού κειμένου; Χρησιμοποίησα σωστά μεταδιατυπώσεις; Έκανα τις αναγκαίες αναδιατάξεις; Προέταξα την ταυτότητα του αυθεντικού κειμένου κτλ.;
- Έκταση: Τήρησα το όριο των λέξεων;